

Ключевые слова: общее недоразвитие речи, дислексия, техническая и содержательная стороны чтения, младшие школьники.

Golub N.M. Correction and development of technical and content-related aspects of reading of primary school-aged children with general speech underdevelopment

The article describes reading disability of primary school-aged children with GSU (general speech underdevelopment), specific aspects of work aimed at correction and development of technical and content-related aspects of this type of speech activity and gives relevant examples. Work aimed at correction and development of technical aspect of reading is intended to improve such indicators as correctness, expressiveness, pace of reading, mastery of synthetic techniques by schoolchildren. Exercises with letters of different printing types, different line arrangement on the page help to expand the children's field of vision, to develop visual gnosis, visual analysis and synthesis, and other technical characteristics of reading process. The work involving the content-related aspect of reading requires gradual transition from simple stories understood by children to texts that help children to establish various logical connections. Taking into account the fact that verbal and written speech disorders of primary school-aged children with GSU are of a systemic nature, correction work should be propaedeutic and stimulate the development of their cognitive activity.

Keywords: general speech underdevelopment, reading and writing disorders, expressive reading skills, primary school pupils.

Стаття надійшла до редакції 28.06.2017 р.

Статтю прийнято до друку 28.06.2017 р.

Рецензент: д.п.н., проф. М. К. Шеремет

УДК 376:81+373.2

КОРЕКЦІЙНО-ЛОГОПЕДИЧНА РОБОТА З РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ В ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ МОТОРНОЮ АЛАЛІЄЮ

8

К. О. Зелінська-Любченко, kartinka-muza@ukr.net

Дослідження мовлення дітей із моторною алалією, механізмів його недорозвинення, а також пошук найбільш ефективних шляхів відновлення порушеного механізму лексичного розвитку є досить актуальною проблемою сучасної корекційної педагогіки та логопедії.

Дослідники розглядають процес формування мовлення як складний системний процес, заснований на структуруванні семантичних полів значень на основі різних видів зв'язків між словами.

У сучасній практиці подолання порушень формування мовлення недостатньо повно вивчені засоби педагогічного логопедичного впливу, які дозволяють забезпечити відновлення описаного механізму мовленнєвого розвитку.

Спостереження за динамікою наукових досліджень з проблеми мовленнєвої діяльності дітей із порушеннями мовлення дають можливість стверджувати, що вченими приділяється велика увага до зазначеної тематики. Проблема корекції мовленнєвих порушень у дітей

присвячено праці Л. Волкової, В. Воробйової, Г. Гуцмана, Р. Коена, В. Ковшикова, Ю. Коломієць, С. Кондукової, А. Кусмауля, Р. Левіної, А. Лібмана, О. Мастюкової, Н. Січкачук, Є. Соботович, Ю. Сорочан, Н. Трауготт, М. Хватцева, М. Шеремет та інших авторів.

Питаннями алалії займалися Л. Волкова, В. Воробйова, М. Єрмакова, О. Захарова, П. Гуровець, В. Ковшиков, А. Колєснікова, Ю. Коломієць, С. Кондукова, Р. Левіна, В. Левченкова, О. Мастюкова, Є. Мустаєва, В. Орфінська, Г. Парфьонова, Н. Січкачук, Є. Соботович, Ю. Сорочан, М. Шеремет та інші.

На думку авторів, розпочата в дошкільному віці логопедична робота з дітьми, що мають алалію, допоможе більш швидко створити необхідні початкові мовленнєві навички та запобігти затримці інтелектуального розвитку, неминучу при тривалій відсутності мовлення.

Метою статті є висвітлення основних етапів корекційно-логопедичної роботи з роз-

витку мовлення в дітей дошкільного віку із моторною алалією.

Найбільш поширеною формою алалії є моторна алалія. Вона пов'язана з порушенням мовленнєво-рухового аналізатора.

Моторна алалія – це системне недорозвинення експресивного мовлення центрального органічного характеру, обумовлене несформованістю мовленнєвих операцій і процесу породження мовленнєвих висловлювань за відносної збереженості смислових і сенсомоторних операцій [4, с. 200].

Клініка та динаміка моторної алалії на різних вікових етапах мають свої особливості. Але в дошкільному віці мовленнєві та немовленнєві симптоми моторної алалії проявляються найбільш яскраво.

Для алалії характерне порушення всіх сторін мовлення: фонетико-фонематичної, лексико-граматичної та синтаксичної сторін мовленнєвої комунікації.

Н. Трауготт у статті «До питання про організацію та методики мовленнєвої роботи з моторними алаліками» [8] вказує, що розвиток мовлення дитини із моторною алалією відбувається в три етапи.

На першому – дитина володіє кількома словами, частина яких має характер дитячого лепету (бай-бай, ням-ням), широко використовує міміку і жести. Деякі мімічні реакції мають постійне вираження та стають як би мімічними словами.

На другому етапі – слів у розпорядженні дитини більше, але ці слова сильно спотворені. Нерідко з'являється фрази з 2-3 слів, проте вони мають своєрідну будову: частина слів замінюється мімікою, відмінкові закінчення відсутні, має місце повний аграматизм.

На третьому етапі – розвитку мовлення дитина вже має досить багатий запас слів. Лепетні слова зникають, спотворень стає менше. Аграматизм згладжується. Однак повного оволодіння мовленням ще немає.

Н. Трауготт підкреслює, що не у всіх дітей із моторною алалією мовлення проходить описані етапи. В одних випадках дитина довго говорить, а потім мовлення її починає бурхливо розвиватися і стає правильним, в інших – перші слова з'являються рано, але мовлення довгий час залишається бідним і обмеженим. Але спільним для всіх є наступне: на перший план ви-

ступає бідність словникового запасу, аграматизм, спотворення слів. Пізніше невміння оперувати словами, труднощі у зв'язному мовленні.

Таким чином, критеріями для визначення моторної алалії є: затримка темпу нормального засвоєння мовлення; патологічний розвиток мовлення; наявність різного ступеня виразності порушень всіх підсистем мовлення; збереження слуху; задовільне розуміння зверненого мовлення [9, с. 33].

Звуковимова дітей із моторною алалією характерна заміною, пропуском або спотвореною вимовою звуків.

Заміни звуків у дітей із моторною алалією мають специфічний характер. Серед заміни звуків відзначають: варіативні заміни. Один і той же звук, що ізольовано вимовляється правильно, в процесі введення його в слово може мати одразу декілька заміників (шапка – капка, тапка, сапка, фапка); парадоксальні заміни. Простий за артикуляцією звук замінюється у слові на більш складний (замок – чамок, цамок); взаємозаміни, перестановки звуків у словах (вовк – ковк; шафа – фаша); зростання кількості різноманітних заміни одночасно з більш високим рівнем розвитку мовлення [7, с. 122].

У дітей із аферентною моторною алалією в процесі моторного програмування висловлювання не відбувається відбір потрібних артикуляцій. О. Лурія пояснює це тим, що в руховій пам'яті дитини ще недостатньо закріплені рухові артикуляційні «схеми-образи» звуків, імпульси, що надходять від мовленнєво-рухових органів не аналізуються повною мірою. Це призводить до нестабільного відтворення звукового складу слова, виникають багаточисельні, хаотичні заміни звуків, пошук потрібних артикуляцій. Одне і те саме слово має різне звукове оформлення, іноді звуковий склад так дезорганізується, що слово не можна впізнати [6].

Пропуски звуків у словах нестабільні, непостійні. Спостерігаються пропуски як складних, так і артикуляційно простих звуків. Дуже часто спостерігаються пропуски у позиції збігу приголосних (вовк – вок; лист – лит; банка – бака).

Спотворена вимова звуків у словах спостерігається дуже рідко, як правило, у дітей, які мають недоліки у будові органів артикуляційного апарату. Серед спотворень звуків трапляються варіанти велярного ротацізму, міжзуб-

ного сигматизму свистячих звуків. У поодиноких випадках можливе співіснування спотвореної та правильної артикуляції звуків (носовий сигматизм свистячих, шиплячих звуків) [7].

Можна зробити висновок, що різноманітні помилки, які виникають у процесі звуковимови не обумовлені суто артикуляційними труднощами і не залежать від стану артикуляційної моторики. Характер помилок під час відтворення звукового складу слова є своєрідним, а тому діагностичним для виявлення моторної алалії.

У дітей із моторною алалією також не формуються тонкі рухові координації мовленнєвого апарату. Порушення центрального відділу мовленнєво-рухового аналізатора призводить до оральної апраксії, порушення послідовності, переключення артикуляційних рухів.

У дітей із аферентною моторною алалією не формується уявлення про фонемний склад слова, і слова кожен раз вимовляються по-різному (жук – зук – люх). Ізольовані звуки і склади при моторній алалії можуть відтворюватися без труднощів [1, с. 342].

Внаслідок кінетичної або кінестетичної апраксії страждають фонематичні системи [1, с. 343]. Фонематичні уявлення дифузні, звукове сприймання і відтворення нечітке, несформована складова структура слів, виникають труднощі актуалізації навіть добре знайомих слів.

При алалії порушення ритмічної організації мовлення проявляється в уповільненні темпу мовлення. Діти з моторною алалією не вловлюють ритм і не можуть відтворити запропонований ритмічний малюнок, що обумовлено ураженням центральних відділів мовленнєвого аналізатора. Тембр мовлення збережений [1, с. 345].

Для дітей із моторною алалією характерний мовленнєвий негативізм; психічний розвиток дітей в різній мірі відстає від норми; нерівномірно формуються вищі психічні функції; локальні ураження кори головного мозку зачіпають розташовані поблизу мовленнєві зони; програмування своїх дій ускладнене, спостерігається зниження довільності дій; діти бувають загальмовані, але частіше розгальмовані, імпульсивні, погано адаптуються до умов, які їх оточують; присутня виражена несформованість ігрових дій; діти уразливі, замкнуті та нерідко агресивні [5, с. 191].

Таким чином, алалія – один із найбільш складних мовленнєвих порушень. Синдром моторної алалії обумовлений комплексом різних факторів: рівнем мовленнєвого недорозвитку, характером і локалізацією процесу, загальним станом дитини, її віком, типом вищої нервової діяльності, станом інтелекту, системою медико-педагогічного впливу. У всіх випадках є несформованість навичок спілкування, порушення мовленнєвої та немовленнєвої діяльності. Найбільш яскраво алалія проявляється в дошкільному віці.

Починаючи роботу з дошкільниками із моторною алалією слід орієнтуватися на основні корекційно-логопедичні напрямки:

1. Розвиток пізнавальної діяльності: розвиток різних форм спілкування дитини з дорослим; формування пізнавальної активності; розвиток знань про оточуючий світ і розуміння зверненого мовлення; стимуляція сенсорної активності (зорового, слухового, кінестетичного сприймання); формування предметної діяльності.

2. Стимуляція розвитку голосових реакцій, звуконаслідування і власної мовленнєвої активності.

3. Стимуляція рухового розвитку і корекція його порушень (мовленнєво-рухових розладів, порушень функціональних можливостей кистей і пальців рук, загальної моторики) [2, с. 108].

Система корекційно-логопедичної роботи з дітьми включає розвиток психічних функцій, розвиток рухових функцій, сенсорний розвиток, логопедичний масаж та артикуляційну гімнастику, розвиток мовлення, збагачення словникового запасу дітей і його активізація.

Заняття з дитиною слід починати з розвитку вищих психічних функцій: уваги, пам'яті та мислення. Також необхідно забезпечити повноцінний моторний розвиток дитини. Під час виконання рухів широко використовуються звукові та мовленнєві стимули. Багато вправ на розвиток загальної моторики корисно проводити під музику. Чітка мовленнєва інструкція та супровід рухів віршами розвиває цілеспрямованість дій, створює позитивний емоційний фон, покращує розуміння мовлення, збагачує словник, сприяє розвитку точних рухів.

Для розвитку дрібної моторики слід використовувати: дії з предметами; розстібання та

застібання; навчання стисканню та розтисканню кулаків, сильному стисканню однією рукою іншу; почергове згинання та розгинання пальців правої, лівої руки; ігри з пальчиками; почергове з'єднання великого пальця з іншими; ритмічне виконання руху «долоня-кулак-долоня»; розвиток вміння захоплювати предмет дрібкою і використовувати вказівний тип хапання (двома пальцями – вказівним і великим); ліплення із пластиліну тощо.

У тісному взаємозв'язку з розвитком рухів має здійснюватися сенсорне виховання, спрямоване на вдосконалення оптико-просторових і слухових функцій, вдосконалення сенсорно-перцептивної діяльності. Рішення двох вищеназваних завдань здійснюється на базі предметної діяльності.

В результаті систематичної роботи з сенсорного виховання діти навчаються розрізняти колір, форму, величину; під час виконання практичних дій, вчать групувати предмети відповідно до зразка; активно використовувати слова-назви для позначення форми.

У логопедичні заняття з дітьми із моторною алалією необхідно включати логопедичний масаж. Особливу увагу слід приділити методам О. Ласточкиної, О.Новіковської, К. Семенової, О. Архипової та ін.

Правильну вимову звуків забезпечує рухливість і диференційованість роботи органів артикуляційного апарату. До завдань корекційно-педагогічної роботи з розвитку артикуляційного апарату слід віднести: розвиток рухливості язика (вміння робити язик широким і вузьким, утримувати широкий язик за нижніми різцями, піднімати за верхні зуби тощо), розвиток достатньої рухливості губ – вміння витягати їх вперед, округляти, розтягувати в посмішку, утворювати нижньою губою щілину з передніми верхніми зубами; утримувати нижню щелепу в певному положенні [3, с. 35].

Заняття з розвитку мовлення з дітьми із моторною алалією планується за такими основними розділами: розвиток розуміння мовлення; розвиток фразового мовлення; розширення словникового запасу (активний і пасивний словник); вдосконалення граматичної будови мовлення (розуміння дитиною граматичних конструкцій); розвиток загальних мовленнєвих навичок (розвиток мовленнєвого дихання, інтонаційної виразності тощо).

Стимуляція мовленнєвої активності у дитини має відбуватися поступово і ненав'язливо. Розвиток мовлення певною мірою залежить від того, наскільки добре дитина розуміє дорослого. Першочергова мета, яка стоїть перед педагогом – сформувати потребу в спілкуванні, викликати звуконаслідування, лепетні та спрощені слова за мовленнєвим зразком.

Спочатку спілкування з дитиною носить односторонній і емоційний характер, викликається бажання дитини вступити в контакт і висловити свої потреби. Потім спілкування дорослого переходить на залучення дитини до знакової системи мовлення за допомогою звукової символіки.

Для стимулювання появи мовлення використовуються різноманітні методичні прийоми: питання; інсценування; театр іграшок; пальчиковий театр; доручення; імітація звуків; імітація звуків тварин; домовляння потішок; домовляння казок; домовляння віршів.

Розширення словника дітей здійснюється за рахунок слів, що позначають предмети, дії, ознаки. Необхідно враховувати, що в пасивному мовленні дитини іменників більше, ніж дієслів, в активному мовленні вони рідше вживають іменники, ніж дієслова. Дієслова мають особливе значення при переході дитини до фразового мовлення.

Для розвитку мовленнєвого спілкування необхідно навчити дитину користуватися спонукальною формою спілкування та висловлювати своє прохання одним словом (дай, допоможи, одягни, підемо); висловлювати своє прохання словосполученням (давай грати, дай мені м'яч) і реченням (мама, де ти була?).

Наступним етапом роботи має бути збагачення словникового запасу дітей і його активізація, який передбачає розширення пасивного словника за рахунок слів-назв предметів та переведення слів із пасивного словника в активний; навчання вимовляти ударний склад у слові, будувати словосполучення, вживати однослівні та двослівні речення; стимуляцію появи наслідувальної мовленнєвої діяльності без виправлення з боку дорослих.

Виходячи із вищевикладеного можна зробити висновок, що дослідження мовлення дітей із моторною алалією є актуальною проблемою сучасної корекційної педагогіки та логопедії. Починаючи роботу з дошкільниками із

моторною алалією слід орієнтуватися на основні корекційно-логопедичні напрямки, а саме: розвиток пізнавальної діяльності, стимуляцію розвитку голосових реакцій, стимуляцію рухового розвитку і корекцію його порушень. Методи розвитку мовлення в дітей із моторною алалією мають бути комплексними та включати розвиток

психічних функцій, розвиток рухових функцій, сенсорний розвиток, логопедичний масаж, артикуляційну гімнастику, збагачення словникового запасу дітей і його активізацію.

Вивчення питання корекції моторної алалії доводить необхідність подальших наукових розвідок у зазначеному напрямі.

Література

- 1. Аксёнова Л. И.** Ранняя комплексная помощь детям с отклонениями в развитии как одно из приоритетных направлений в современной педагогике // Л. И. Аксёнова // Социальная педагогика в специальном образовании. – Москва, 2001. – С. 92 – 120.
- 2. Воробьева В. К.** Структура семантических полей в речевой продукции учащихся с нормальной и нарушенной речевой деятельностью / В. К. Воробьева, Б. М. Гриншпун // Коррекционное обучение детей с нарушениями речевой деятельности : межвузовский сборник научных трудов. – М. : МГПИ, 1983. С. 106–208.
- 3. Долганюк Е. В.** Моторная алалия: коррекционно-развивающая работа с детьми дошкольного возраста: учебно-методическое пособие / Е. В. Долганюк, И. И. Васильева, Е. А. Коньшева, М. Е. Касаткина, Н. В. Филиппова, Е. С. Платонова – СПб. : ООО «Издательство «Детство-пресс» – 2015. – 144 с.
- 4. Ковшиков В. А.** Экспрессивная алалия и методы ее преодоления. / В. А. Ковшиков – СПб. : КАРО, 2006. – 304 с.
- 5. Кузьмина Н. И.** Развитие воспринимаемой и самостоятельной речи у детей-алаликов / Н. И. Кузьмина, В. И. Рождественская // Логопедия: Методическое наследие : Пособие для логопедов : в 5 кн. Кн. 3 : Системные нарушения речи : Алалия. Афазия : Пособие для логопедов / под ред. Л. С. Волкова. – М. : Владос, 2003. – С. 189–198.
- 6. Лурья А. Р.** Основные проблемы языка в свете психологии и нейролингвистики / А. Р. Лурья. – М., 1973. – С. 60.
- 7. Соботович Е. Ф.** Речевое недоразвитие у детей и пути его коррекции (Дети с нарушением интеллекта и моторной алалией) : учеб. пособие для студентов / Е. Ф. Соботович – М. : Классик-Стиль, 2003. – 160 с.
- 8. Трауготт Н. Н.** К вопросу об организации и методике речевой работы с моторными алаликами / Н. Н. Трауготт // Логопедия : Методическое наследие : Пособие для логопедов : в 5 кн. Кн. 3 : Системные нарушения речи : Алалия. Афазия : Пособие для логопедов / под ред. Л. С. Волкова. – М. : Владос, 2003. – С. 7–29.
- 9. Трауготт Н. Н.** Как помочь детям, которые плохо говорят (Моторная и сенсорная алалия) / Н. Н. Трауготт. – СПб. : ОЦ «Гармония». – 1999. – 60 с.

References

- 1. Aksjonova L. I.** Rannjaja kompleksnaja pomoshh' detjam s otklonenijami v razvitii kak odno iz prioritetnyh napravlenij v sovremennoj pedagogike // L. I. Aksenova // Social'naja pedagogika v special'nom obrazovanii. – Moskva, 2001. – S. 92 – 120.
- 2. Vorob'eva V. K.** Struktura semanticheskikh polej v rechevoj produkcii uchashhijhsja s normal'noj i narushennoj rechevoj dejatel'nost'ju / V. K. Vorob'eva, B. M. Grinshpun // Korrekcionnoe obuchenie detej s narushenijami rechevoj dejatel'nosti : mezhvuzovskij sbornik nauchnyh trudov. – M. : MGPI, 1983. S. 106–208.
- 3. Dolganjuk E. V.** Motornaja alalija: korrekcionno- razvivajushhaja rabota s det'mi doskol'nogo vozrasta: uchebno-metodicheskoe posobie / E. V. Dolganjuk, I. I. Vasil'eva, E. A. Konysheva, M. E. Kasatkina, N. V. Filippova, E. S. Platonova – SPb. : ООО «Izdatel'stvo «Detstvo-press» – 2015. – 144 s.
- 4. Kovshikov V. A.** Jekspressivnaja alalija i metody ee preodolenija. / V. A. Kovshikov – SPb. : KARO, 2006. – 304 s.
- 5. Kuz'mina N. I.** Razvitie vosprinimaemoj i samostojatel'noj rechi u detej-alalikov / N. I. Kuz'mina, V. I. Rozhdestvenskaja // Logopedija: Metodicheskoe nasledie : Posobie dlja logopedov : v 5 kn. Kn. 3 : Sistemnye narushenija rechi : Alalija. Afazija : Posobie dlja logopedov / pod red. L. S. Volkova. – M. : Vlados, 2003. – S. 189–198.
- 6. Lurija A. R.** Osnovnye problemy jazyka v svete psihologii i nejrolingvistiki / A. R. Lurija. M., 1973. – S. 60.
- 7. Sobotovich E. F.** Rechevoe nedorazvitie u detej i puti ego korrekcii (Deti s narusheniem intellekta i motornoj alaliej) : ucheb. posobie dlja studentov / E. F. Sobotovich – M. : Klassiks-Stil', 2003. – 160 s.
- 8. Traugott N. N.** K voprosu ob organizacii i metodike rechevoj raboty s motornymi alalikami / N. N. Traugott // Logopedija : Metodicheskoe nasledie : Posobie dlja logopedov : v 5 kn. Kn. 3 : Sistemnye narushenija rechi : Alalija. Afazija : Posobie dlja logopedov / pod red. L. S. Volkova. – M. : Vlados, 2003. – S. 7–29.
- 9. Traugott N. N.** Kak pomoch' detjam, kotorye ploho govoryat (Motornaja i sensornaja alalija) / N. N. Traugott. SPb. : OC «Garmonija». – 1999. – 60 s.

Зелінська-Любченко К.О. Корекційно-логопедична робота з розвитку мовлення в дітей дошкільного віку із моторною алалією

У статті висвітлені питання корекційно-логопедичної роботи з розвитку мовлення в дітей дошкільного віку із моторною алалією. Доведено, що клініка та динаміка моторної алалії на різних вікових етапах мають свої особ-

ливості, але в дошкільному віці мовленнєві та немовленнєві симптоми моторної алалії проявляються найбільш яскраво. Зазначено, що звуковимова дітей із моторною алалією характерна заміною, пропуском або спотвореною вимовою звуків. Діти із моторною алалією мають порушення формування рухових координацій мовленнєвого апарату, що призводить до оральної апраксії, порушення послідовності переключення артикуляційних рухів. Висвітлено психологічні особливості дітей із моторною алалією. Зазначено, що їх психічний розвиток в різній мірі відстає від норми, у дітей із моторною алалією нерівномірно формуються вищі психічні функції та спостерігається мовленнєвий негативізм. Виходячи з цього система корекційно-логопедичної роботи з дітьми має включати розвиток психічних функцій, розвиток рухових функцій, сенсорний розвиток, логопедичний масаж та артикуляційну гімнастику, розвиток мовлення, збагачення словникового запасу дітей і його активізацію. Заняття з розвитку мовлення з дітьми із моторною алалією мають включати розвиток розуміння мовлення, розвиток фразового мовлення, розширення словникового запасу, вдосконалення граматичної будови мовлення та розвиток загальних мовленнєвих навичок.

Ключові слова: моторна алалія, розвиток мовлення, корекційно-логопедична робота, звуковимова, словниковий запас, сенсорний розвиток, рухові функції.

Зелинская-Любченко Е.А. Коррекционно-логопедическая работа по развитию речи у детей дошкольного возраста с моторной алалией

В статье освещены вопросы коррекционно-логопедической работы по развитию речи у детей дошкольного возраста с моторной алалией. Доказано, что клиника и динамика моторной алалии на разных возрастных этапах имеют свои особенности, но в дошкольном возрасте речевые и неречевые симптомы моторной алалии проявляются наиболее ярко. Отмечено, что звукопроизношение детей с моторной алалией характеризуется заменой, пропусками или искаженным произношением звуков. Описаны нарушения формирования тонких двигательных координаций речевого аппарата, что приводит к оральной апраксии, нарушениям последовательности, переключения артикуляционных движений. Освещены психологические особенности детей с моторной алалией. Отмечено, что их психическое развитие в разной степени отстает от нормы, у детей с моторной алалией неравномерно формируются высшие психические функции и наблюдается речевой негативизм. Исходя из этого система коррекционно-логопедической работы с детьми должна включать развитие психических функций, развитие двигательных функций, сенсорное развитие, логопедический массаж и артикуляционную гимнастику, развитие речи, обогащение словарного запаса детей и его активизацию. Занятия по развитию речи с детьми с моторной алалией должны включать развитие понимания речи, развитие фразовой речи, расширение словарного запаса, совершенствования грамматического строя речи и развитие общих речевых навыков.

Ключевые слова: моторная алалия, развитие речи, коррекционно-логопедическая работа, звукопроизношение, словарный запас, сенсорное развитие, двигательные функции.

Zelinska-Liubchenko K. O. Correction and speech therapy work on speech development in pre-school children with motor alalia

The article covers the issues of corrective-speech therapy work on the development of speech in pre-school children with motor alalia. It is proved that the clinic and dynamics of motor alalia at different age stages have their own peculiarities, but in the preschool age the speech and non-verbal symptoms of motor alalia are most pronounced. It is noted that the sound reproduction of children with motor alalia is characterized by replacement, skipping or distorted pronunciation of sounds. Violations of the formation of fine motor coordination of the speech apparatus are described, which leads to oral apraxia, disruption of the sequence, switching of articulatory movements. The psychological features of children with motor alalia are highlighted. It is noted that their mental development lags behind the norm in different degrees, in children with motor alalia, higher mental functions are unevenly formed and speech negativity is observed. Proceeding from this, the system of corrective-speech therapy work with children should include the development of mental functions, the development of motor functions, sensory development, speech therapy massage and articulatory gymnastics, speech development, enriching the vocabulary of children and activating it. Lessons in developing speech with children with motor alalia should include the development of understanding speech, the development of phrasal speech, the expansion of vocabulary, improving the grammatical structure of speech and the development of common speech skills.

Key words: motor alalia, development of speech, corrective-logopedic work, sound production, vocabulary, sensory development, motor functions.

Стаття надійшла до редакції 23.06.2017 р.

Статтю прийнято до друку 27.06.2017 р.

Рецензент: д.п.н., професор Г. Ю. Ніколаї